

Kulüp Saldırganlık Ölçeği: Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Sercan KURAL

Sorumlu yazar, Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

<https://orcid.org/0000-0002-2452-068X>

Gürkan ELÇİ

Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

<https://orcid.org/0000-0002-8889-9692>

Özet

Bu araştırmada, Shuv-Ami ve Toder-Alon (2021) tarafından geliştirilen Kulüp Saldırganlık Ölçeği'nin Türk kültürü için geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubunu 241 futbol taraftarı oluşturmaktadır. Ölçme aracı çeviri/geri çeviri yöntemi ile Türk kültürüne uyarlanmıştır. Araştırmada sırasıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ve verilerin güvenilirlik değerleri için Cronbach's Alpha testleri kullanılmıştır. Bununla birlikte DFA analizi sonucunda uyum değerleri (SRMR, CFI, AGFI, IFI, GFI, TLI) incelenmiştir. Ayrıca, yapı güvenirliliği için AVE ve CR değerleri incelenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde Türk kültürüne uyarlanan kulüp saldırganlık ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, taraftar, takım, kulüp saldırganlığı

Club Aggression Scale: Turkish Validity and Reliability Study

Abstract

The present study aimed to test the validity and reliability of the Club Aggression Scale developed by Shuv-Ami and Toder-Alon (2021) for Turkish culture. The study group consisted of 241 football fans. The measurement tool was adapted to Turkish culture with the translation/back translation method. In the research, exploratory factor analysis, confirmatory factor analysis and reliability values of the data were assessed. The fit index values (SRMR, CFI, AGFI, IFI, GFI, TLI) were also examined. In addition, AVE and CR values were assessed for construct reliability. As a result, it was concluded that the Turkish adapted version of the Club Aggression Scale is a valid and reliable measurement tool.

Keywords: Aggression, fan, team, club aggression

Summary

Introduction and Aim: Aggression in team sports is expressed as the aggressive behaviors exhibited by individuals participating in team sports (Maxwell, 2004). This can occur in a variety of ways, such as verbal abuse, physical arguments, or unsportsmanlike conduct. Factors that may contribute to team sport aggression include a competitive environment, the influence of teammates or coaches, and the individual's personal characteristics (Matic et al., 2022). Competition in sports directly brings individuals and groups together. Direct competition can often lead to conflict, and as with many conflicts between competing individuals or groups, aggressive behavior can occur (Maxwell, 2004). Sport offers an illuminating window into the complexity of aggressive and violent behavior. There is significant scientific and political interest in the potential soothing or therapeutic role that sport can play in preventing violence and crime (Spaaij & Schailée, 2019; Harwood, Lavidor, & Rassovsky, 2017; Mutz & Baur, 2009). However, aggression and violence occur at all levels of sport, from professional and amateur adult competitions to varsity leagues. It affects athletes of all ages and different sports branches (Fields, Collins, & Comstock, 2010; Spaaij & Schailée, 2019). Aggression is sometimes seen as a necessary tool for success in sports competitions and is therefore not only tolerated by coaches or spectators, but also actively encouraged (Mutz & Baur, 2009). In defensive and contact sports, certain forms of aggression are necessary and welcome for successful performance (Sheldon & Aimar, 2001; Spaaij & Schailée, 2019). Athletes' success, winning awards, etc. Although aggressive behaviors are tolerated due to factors such as aggression and violence of the spectators, they remain outside the desired behaviors in sports. There are several measures that can be taken to combat fan aggression in team sports (Dimmock & Grove, 2005). The first is to increase security and the presence of law enforcement in the games (Rowell Huesmann, 1988). This can help deter aggressive behavior and can also respond quickly if such behavior occurs. Another measure is to impose stricter penalties for aggressive behavior, such as banning individuals from future games (Terry & Jackson, 1985). However, team organizations can also play a role in addressing fan aggression by promoting a culture of sportsmanship and respect (Russell, 2004). This may include educating fans on appropriate behavior and also holding fans accountable for their actions (Rudd, 2017). In addition to this, it is important to note that not all fans of team sports are aggressive and that the overwhelming majority of fans are peaceful (Sloan, 2012) and enjoy the game (Russell, 2008). However, the aggression of a small number of fans can damage the reputation of the entire fanbase and ruin the experience of others (Dalakas et al., 2015). In this context, it was aimed to test the validity and reliability of the Club Aggression Scale developed by Shuv-Ami and Toder-Alon (2021) for Turkish culture.

Material and Method: In this study, a scanning model was used in which the features, views and attitudes about a phenomenon that are frequently used in social sciences are tried to be described as they are (Büyüköztük et al., 2012). The study group of the research included 241 supporters who were selected by convenient sampling, one of the non-random sampling methods. The ages of the participants ranged from 18 to 39. Data were analyzed using SPSS 23.0 and AMOS 18th statistical packages. In order to determine the factor structure of the measurement tool, firstly, Exploratory Factor Analysis (EFA) was performed. In order to test the suitability of the obtained data for factor analysis, the results of the KMO Sample Fit Measure and Bartlett Sphericity test were examined. Confirmatory Factor Analysis (CFA) was performed to test the accuracy of the factor structure obtained as a result of EFA. Fit indices (GFI, CFI, IFI, SRMR, TLI) were used to decide the fit of the model created in CFA. To test the reliability of the Turkish version of the scale, Cronbach's Alpha internal consistency coefficient was calculated for each sub-dimension.

Results and Conclusion: As a result, when the analyzes made for the adaptation of the Club Aggression Scale (CSS) to Turkish culture are examined, it is understood that the two sub-dimensions and six-item structure of the scale in its original form were confirmed. Therefore, it is understood that the Club Aggression Scale (CSS) is a valid and reliable measurement tool in determining the aggression levels of the fans.

1. GİRİŞ

Takım sporlarında saldırganlık, takım sporlarına katılan bireylerin sergilediği saldırgan davranışlar şeklinde ifade edilmektedir (Maxwell, 2004). Bu, sözlü taciz, fiziksel tartışmalar veya sportmenlik dışı davranışlar gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Takım sporu saldırganlığına katkıda bulunabilecek faktörler arasında rekabetçi bir ortam, takım arkadaşlarının veya antrenörlerin etkisi ve bireyin kişisel özellikleri bulunmaktadır (Matic ve ark., 2022). Sporun içerisindeki rekabet, bireyleri ve grupları doğrudan bir araya getirmektedir. Doğrudan rekabet genellikle çatışmaya yol açabilir ve rekabet eden bireyler veya gruplar arasındaki birçok çatışmada olduğu gibi, saldırgan davranışlar ortaya çıkabilir (Maxwell, 2004).

Spor, agresif ve şiddet içeren davranışların karmaşıklığına dair aydınlatıcı bir pencere sunmaktadır. Sporun şiddet ve suçun önlenmesinde oynayabileceği potansiyel yatıştırıcı veya tedavi edici role yönelik önemli bir bilimsel ve politik ilgi vardır (Spaaij ve Schailée, 2019; Harwood, Lavidor, ve Rassovsky, 2017; Mutz ve Baur, 2009). Bununla birlikte, saldırganlık ve şiddet, profesyonel ve amatör yetişkin müsabakalarından üniversite liglerine kadar sporun her seviyesinde meydana gelmektedir. Her yaştan ve farklı spor dallarından sporcuları etkilemektedir (Fields, Collins, ve Comstock, 2010; Spaaij ve Schailée, 2019). Saldırganlık bazen spor müsabakalarında başarı için gerekli bir araç olarak görülür ve bu nedenle antrenörler veya seyirciler tarafından hoş görülmeyle kalmaz, aynı zamanda aktif olarak teşvik edilmektedir (Mutz ve Baur, 2009). Ayrıca savunma sporlarında ve temas içeren sporlarda da, belirli saldırganlık biçimleri başarılı performans için gerekli ve hoş karşılanabilmektedir (Sheldon ve Aimar, 2001; Spaaij ve Schailée, 2019). Sporcuların başarılı olma ödül kazanma vb. gibi unsurlardan dolayı saldırganlık davranışları tolere edilse de seyircilerin saldırganlık ve şiddet içeren davranışları sporda istenilen davranışların dışında kalmaktadır.

Taraftar saldırganlığı, dünya çapında birçok spor kulübünü etkileyen toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Toder-Alon, Icekson ve Shuv-Ami, 2019). Tüm katılımcılar için güvenli ve adil bir oyun deneyimi sağlamak için takım sporlarında saldırganlığı ele almak ve yönetmek önemlidir.

Takım sporları, en sevdikleri takımları ve oyuncularını desteklemek için hayatın her kesiminden taraftarları bir araya getirir. Bununla birlikte, bazı hayranlar için bu tutku saldırganlığa dönüşebilir ve zararlı ve kabul edilemez davranışlara yol açabilir (Morris ve Kraker, 2018; Raney, 2009). Bu davranışlar arasında sözlü ve fiziksel olarak saldırganlık davranışları bulunmaktadır.

Taraftar saldırganlığının önemli bir biçimi, rakip takım taraftarlarına, oyunculara ve hatta yetkililere yönlendirilebilen sözlü tacizdir (Wann ve ark., 2003). Bu tür davranışlar, katılan herkes için düşmanca ve rahatsız edici bir ortam yaratabilir ve ayrıca fiziksel tartışmalara yol açabilir (Wakefield ve Wann, 2006). Düşmanca izleyici saldırganlığı, başka bir kişiye zarar verme amacıyla öfkeyle motive edilen şiddetli eylemleri içerir. Taraftarlar, sporculara, görevlilere veya hakemlere öfkelenedikleri zaman fiziksel veya psikolojik olarak zarar vermek isteyebilirler (Wann, 1999). Bu tarz davranışlar, yaşanan hayal kırıklığı ile birlikte artan öfke duygusu daha şiddetli bir şekilde ortaya çıkabilmektedir.

Taraftar saldırganlığının bir başka biçimi, şiddetli ve yıkıcı davranışlarla karakterize edilen holiganizmdir (Ward, 2002). Bu, mülkün tahrip edilmesini, fiziksel kavgaları ve hatta isyanları içerebilir. Holiganizm, kolluk kuvvetleri için büyük bir endişe kaynağıdır ve ciddi yaralanmalara ve hatta ölüme yol açabilir (Kerr, 1994; Kerr ve de Kock, 2002).

Takım sporlarında taraftar saldırganlığına katkıda bulunan birkaç faktör vardır. Birincisi, kalabalığın anonimliğidir, bu da bireylerin normalde yapmayacakları şekilde davranmaları için cesaretlendirilmiş hissetmelerini sağlayabilir (Gordon ve Arney, 2017; Chen ve ark., 2020). Ek olarak, genellikle spor etkinliklerinde bulunan alkol tüketimi, agresif davranışları şiddetlendirebilir (Boles ve Miotto, 2003). Diğer bir faktör, takım sporlarının son derece duygusal doğasıdır ve bu da taraftarların duygularının kontrolünü kaybetmelerine ve agresif şekillerde davranmalarına neden olabilir (Yu ve Wang, 2015). Bazı durumlarda, taraftarlar aynı zamanda rakip takımın kendi sahalarına izinsiz girdiğini düşünerek bölgesellik duygusuyla motive olabilirler (Veryuken ve Martinovic, 2017).

Takım sporlarında taraftar saldırganlığıyla mücadele etmek için alınabilecek birkaç önlem vardır (Dimmock ve Grove, 2005). Birincisi, oyunlarda güvenliği ve kolluk kuvvetlerinin varlığını arttırmaktır (Rowell Huesmann, 1988). Bu, agresif davranışları caydırmaya yardımcı olabilir ve ayrıca bu tür davranışların ortaya çıkması durumunda hızlı bir şekilde müdahale edebilir. Diğer bir önlem ise, bireyleri gelecekteki oyunlardan yasaklamak gibi agresif davranışlar için daha katı cezalar uygulamaktır (Terry & Jackson, 1985). Bununla birlikte, takım organizasyonları, sportmenlik ve saygı kültürünü teşvik ederek taraftar saldırganlığını ele almada da rol oynayabilir (Russell, 2004). Bu, hayranları uygun davranışlar konusunda eğitmeyi ve ayrıca hayranları eylemlerinden sorumlu tutmayı içerebilir (Rudd, 2017). Bu duruma ek olarak, takım sporlarının tüm taraftarlarının agresif olmadığını ve taraftarların ezici çoğunluğunun huzurlu olduğunu (Sloan, 2012) ve oyunun tadını çıkardığını belirtmek önemlidir (Russell, 2008). Bununla birlikte, az sayıda taraftarın saldırganlığı, tüm taraftar kitlesinin itibarını zedeleyebilir ve başkalarının deneyimini mahvedebilir (Dalakas ve ark., 2015). Sonuç olarak, takım sporlarında taraftar saldırganlığı, ciddi sonuçları olabilecek ciddi bir konudur (Branscombe ve Wann, 1992; Forsdike ve ark., 2022). Bununla birlikte, proaktif bir yaklaşım benimseyerek ve agresif davranışları önlemek ve yönetmek için önlemler uygulanarak (De Ridder ve ark., 2012), hayranların güvenli ve saygılı bir ortamda oyunların tadını çıkarmaya devam edebilmeleri sağlanabilir (de Groot ve Robinson, 2008).

Saldırganlık ile ilgili alanyazında birçok çalışma yapıldığı bilinmektedir. Yapılan bu çalışmalarda kullanılan birçok farklı ölçme aracı bulunmaktadır (Bredemeier, 1978; Buss ve Durkee, 1957; Duda ve

ark.,1991; Buss ve Perry, 1992; Duda ve Huston, 1995; Conroy ve ark., 2001). Bununla birlikte sporcuların saldırganlık ve öfke düzeylerinin ölçülmesi amacıyla Türk kültürüne Gürbüz ve ark. (2019) tarafından uyarlanması yapılan Sporda Saldırganlık ve Öfke ölçeği bulunmaktadır. Ayrıca, Taşmektepligil ve ark., (2015) tarafından geliştirilen Futbol Taraftarı Fanatiklik Ölçeği bu ölçme araçları içerisinde yer almaktadır. Ayrıca, Şanlı ve Güçlü (2015) tarafından Sporda Seyirci Saldırganlığı ve Şiddet Ölçeği geliştirilmiştir. Daha sonra bu geliştirilen ölçeğin psikometrik özelliklerinin yeniden değerlendirilmesi ise Güçlü, Polat ve Yıldız (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. Literatür incelendiğinde seyirci ve sporculara yönelik saldırganlık ölçeklerinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Türk kültürüne uyarlanması yapılan mevcut çalışma ile hem seyircilere yönelik hem de takıma yönelik saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi bakımından çalışma önem arz etmektedir. Bu bağlamda, araştırmada, Shuv-Ami ve Toder-Alon (2021) tarafından geliştirilen Kulüp Saldırganlık Ölçeği'nin Türk kültürü için geçerlik ve güvenilirliği'nin test edilmesi amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Araştırma Modeli

Mevcut araştırma nicel araştırma tekniklerinden tarama araştırması şeklinde tasarlanmıştır. Tarama araştırmasında amaç bir olguyla ilgili görüşlerin ve tutumların olduğu gibi betimlenmeye çalışılmasıdır (Büyüköztük ve ark., 2012).

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile seçilen spor bilimleri fakültesinde okuyan öğrencilerden 241 taraftar yer almıştır. Ayrıca çalışma grubunun 153'ü erkek, 88'i kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları 18 ile 39 arasında ($Ort_{yaş}=22.09$) değişmektedir. Örneklem büyüklüğü belirlenmesinde alayazın incelendiğinde örneklemin 100'ün altına düşmemesini önerilirken, bu sayının madde sayısının 5 katını aşması gereğinden, daha kabul edilebilir bir bakış açısıyla madde sayısının 10 katı olması gerektiği ifade edilmiştir (Ho, 2006; Can, 2018).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan Kulüp Saldırganlık Ölçeği (Club Aggression Scale CAS) Shuv-Ami ve Toder-Alon (2021) tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracının orjinal formu, Taraftar Saldırganlığı (3 madde) ve Takım Saldırganlığı (3 madde) olmak üzere toplam 6 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracının Türk kültürüne uyarlanabilmesi amacıyla, yazarlardan e posta yoluyla gerekli olan izinler alınmıştır. Ölçeğin etik uygunluğu için Bartın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik kurulundan izin alınmıştır.

Kulüp saldırganlığı ölçeği 10'lu derecelendirilmiş Likert tipi bir ölçektir (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 10=Tamamen Katılıyorum). Ayrıca ölçme aracının Türk kültürüne uyarlanması aşamasında literatürde sıkça kullanılan Hambleton ve Patsula (1999)'nın ölçek uyarlama aşamalarından yararlanılmıştır:

- Öncelikle, ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevrilmesi
- Türkçeye çevrilen ölçeğin maddelerinin gözden geçirilmesi
- Ölçek maddelerinin tekrar İngilizceye çevrilmesi
- Geri çevrili yapılan ölçek maddelerinin Türkçeye çevirisi yapılarak en uygun ifadelerin seçilmesi
- Çevirisi yapılan ölçeğin test edilmesi
- Elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirilmelerinin yapılması ve ölçme aracına son halinin verilmesi.

Ölçeğin uyarlanması için öncelikle, orjinal çalışmanın yazarlarından gerekli olan tüm izinler e posta yoluyla alınmıştır. Ölçme aracı yer alan maddelerin Türkçe formunun oluşturulması için çeviri, geri-çeviri yöntemi kullanılmıştır. Daha sonra ölçek İngiliz dili alanında eğitimi olan üç uzman yardımıyla İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisinin uygunluğu için spor bilimleri alanında İngilizceye hâkim üç uzmandan görüş alınmıştır. Çeviri aşaması tamamlanan ölçek formu İngiliz alanında uzman kişiler tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Geri çevirisi yapılan ölçek maddeleri orijinal form maddeleri karşılaştırılmış ve birbirine en yakın çeviriler seçilmiştir. Daha sonra, ölçeğin düzenlemeleri yapılmış ve ölçeğe son hali verilmiştir. Ölçme aracına son hali verildikten sonra, ölçeğin deneme formu 10 taraftara uygulanarak ölçek test edilmiştir

Verilerin Analizi

Veriler, SPSS 23.0 ve AMOS 18. istatistik paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin parametrik şartları sağlayıp sağlamadığına karar verebilmek için Skewness ve Kurtosis değerleri incelenerek karar verilmiştir. Elde edilen verilerin -2+2 aralığında olduğu tespit edilmiştir ve normal dağılım şartlarını sağlamasından sonra Maximum Likelihood yöntemi araştırmada tercih edilmiştir.

Ölçme aracının faktör yapısının belirlenmesi için öncelikle Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğunun test edilebilmesi amacıyla KMO Örneklem Uyum Ölçüsü ve Bartlett Küresellik testi sonuçları incelenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktör yapısının doğruluğunu test etmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Elde edilen verilerden doğrulayıcı faktör analizi sonrasında oluşturulan modelin uyumuna karar verebilme için uyum değerleri incelenmiştir (GFI, AGFI, CFI, IFI, SRMR, TLI). Bununla birlikte Türk kültürüne uyarlanan ölçme aracının iç tutarlık katsayısının hesaplanması amacıyla Cronbach's Alpha değeri incelenmiştir.

3. BULGULAR

Verilerin faktör analizi için uygunluğunu belirlemek amacıyla yapılan analizlere göre KMO Örneklem Uyum Ölçüsü 0.81; Bartlett Küresellik Testi sonucu da anlamlı bulunmuştur $p < 0.000$).

Tablo 1. KMO ve Bartlett Küresellik testi sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0.81
Bartlett Küresellik Testi	Approx. Chi-Square	868.926
	df	15
	Sig	.000

Verilerin faktör analizi için uygunluğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Kaiser-Meyer-Olkin değerinin yüksek olması ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelir. Kaiser-Meyer-Olkin testi sonucunda, değerin 0.50'den düşük olması halinde faktör analizine devam edilemeyeceği yorumu yapılır (Çokluk ve ark. 2012). Bu araştırmanın sonuçları incelendiğinde KMO değerinin 0.50'den büyük olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 2'de ölçme aracının faktör yapısı için açıklayıcı faktör analizi sonuçlarından elde edilen veriler sunulmuştur.

Tablo 2. Kulüp saldırganlık ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Maddeler	Faktör Yükleri		Madde Toplam Korelasyonu
	Faktör 1	Faktör 2	
1) Tuttuğum takımın taraftarları maçları izlerken rakip takıma küfür etme eğilimindedir.	.92		.71
2) Maçları izlerken, tuttuğum takımın taraftarları takımları aleyhine düdüğü çaldıklarında hakemlere küfretme eğiliminde oluyorlar.	.88		.76
3) Maçları izlerken, tuttuğum takımın taraftarlarının şiddet içeren davranışlarda bulunduğu durumlar oluyor.	.70		.72
4) Maçlar sırasında, tuttuğum takımın antrenörü, takım aleyhine karar veren hakemlere karşı agresif davranıyor.		.83	.71
5)Tuttuğum takımın oyuncuları rakip takımlara karşı agresif oynuyor.		.81	.70
6) Taraftarların şiddet içeren davranışlarda bulunduğu durumlarda, takım yönetimi bu tür davranışları önlemek için yeterli çabayı göstermemektedir.		.79	.57

Elde edilen veriler sonucunda ölçme aracının 1,2,3 numaralı maddelerinin taraftar saldırganlığı boyutunu, 4,5,6 numaralı maddelerin ise takım saldırganlığı alt boyutunu oluşturduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen sonuçlara göre ölçekteki maddelerin .70 ile .92 arasında değiştiği anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde faktör yüklerinin .32 - .44 arasında olması "kötü", .45 - .54 arasında olması "normal", .55 - .62 arasında olması "iyi", .63 - .70 arasında olması "çok iyi" ve .70 ve üzerinde ise "mükemmel" olarak kabul edilmektedir (Comrey ve Lee, 1992; Demir ve Börekçi, 2022). Bu çalışmada elde edilen madde faktör yükleri mükemmel olarak değerlendirilebilir. Büyüköztürk'e (2004) göre madde toplam korelasyonu değerlerinin .30 ve üzerinde olması yeterli olduğunu ifade etmektedir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde en düşük değerin .57 en yüksek değerin ise .76 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Kulüp saldırganlık ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

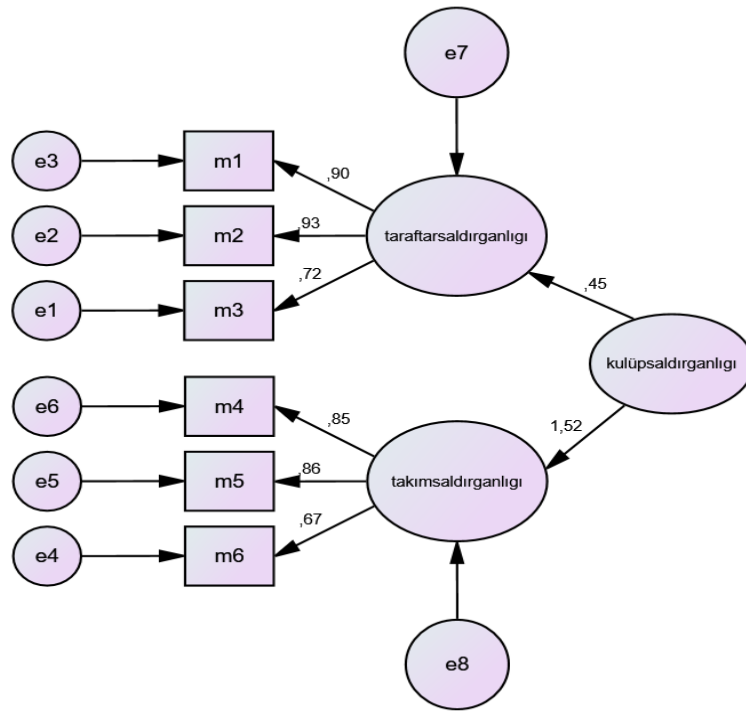
Alt boyutlar	Maddeler	Ort.	Ss.	Faktör Yüğü	t
Taraftar Saldırganlığı	1.Madde	5.73	3.37	.89	9.90**
	2. Madde	5.68	3.32	.92	4.52**
	3. Madde	4.81	3.07	.72	6.01**
Takım Saldırganlığı	4. Madde	4.56	3.00	.84	9.64**
	5. Madde	4.61	2.91	.85	5.97**
	6. Madde	4.73	3.01	.66	6.30**

Açımlayıcı faktör analizinden sonra ortaya çıkan yapının doğrulanması amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır (Tablo 3). İki faktör ve toplam 6 maddeden oluşan modelinin elde edilen verilerle ne derece uyumlu olduğunu belirlemek amacıyla yapılan DFA sonucunda t değerlerinin 1.96'dan büyük olduğu yani .01 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Çokluk ve ark., 2010). Tüm parametrelerin t değerlerinin 1.96'dan yüksek olması, ilgili önermeler ile örtük değişkenler arasındaki bağlantının anlamlı olduğunu göstermektedir (Çavmak, 2018).

Tablo 4. DFA Sonucunda elde edilen uyum değerleri

	X ²	Sd	X ² /sd	SRMR	CFI	AGFI	IFI	GFI	TLI
Birinci Düzey	38.4	8	4.85	.05	.96	.87	.96	.95	.93
İkinci Düzey	38.4	8	4.85	.05	.96	.87	.96	.95	.93

Doğrulamalı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri incelendiğinde $X^2/sd = 4.85$ olduğu tespit edilmiştir. Literatürde bu değer 3'ün altında olması mükemmel uyum olarak kabul edilmektedir (Kline, 2005). Bu değer 5'in altında olması ise kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu anlamına gelmektedir (Kline, 2015, Tabachnick & Fidell, 2013). Yapılan analizler değerlendirildiğinde X^2/sd kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Analizler sonucunda diğer uyum değerlerinin de kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu tespit edilmiştir. (SRMR= .05, CFI= .96, AGFI= .87, IFI= .96, GFI= .95, TLI= .93).

Şekil 1. Kulüp saldırganlık ölçeğinin yol şeması**Tablo 5.** Kulüp saldırganlık ölçeğinin DFA sonucuna göre, C. Alpha, AOV ve YG değerleri

	Taraftar	Takım	Açıklanan Varyans (AVE)	Ortalama Yapı Güvenirliği (CR)	C.Alpha
Taraftar	1	.632**	0.72	0.88	0.88
Takım	.632**	1	0.62	0.83	0.82
Toplam					0.88

Yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan modelin öncelikle yakınsak geçerliği için Açıklanan Ortalama Varyans (AOV-AVE) ve Yapı Güvenirliği (YG-CR) değerleri Tablo 5' sunulmuştur. Ölçeğin test edilen iki faktörlü yapısı AOV değerlerinin 0.72 (tarafatır saldırganlığı) ve 0.62 (takım saldırganlığı) olduğu ve YG değerlerinin ise 0.88 (tarafatır saldırganlığı) ve 0.83 (takım saldırganlığı) olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerler göz önünde bulundurulduğunda, test edilen ölçüm modelinin kabul edilebilir düzeyde yakınsak geçerliğe sahip olduğu söylenilebilir. Test edilen iki faktörlü yapı için hesaplanan korelasyon değeri 0.632 ve korelasyon değerlerinin karesi ise .39 olarak hesaplanmıştır. Ayrışma geçerliliği değerleri incelendiğinde ise, AOV (.72-.88) değerlerinin, hesaplanan korelasyon değerinin karesinden (.39) büyük olması gerekmektedir. Ortaya çıkan bu bulgular ile test edilen ölçüm modelinin ayrışma geçerliğinin sağlandığı ifade edilebilir. Ölçeğin iki faktörlü yapısının iç tutarlık katsayılar incelendiğinde C. Alpha katsayıları, tarafatır saldırganlığı alt boyutu için .88, takım saldırganlığı alt boyutu .82 ve ölçeğin toplamı ise .88 olarak hesaplanmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporun içerisinde bulunan rekabet, başarı kazanma, ödül vb. gibi unsurlar hem sporcular için hem de izleyenler için saldırganlık davranışlarının ortaya çıkmasındaki faktörler arasında gösterilebilir. Ancak bu unsurlar arasında özellikle tarafatır için hayal kırıklığı en başta gelmektedir. Shadmanfaat ve ark. (2022) tarafından yapılan çalışmada, belki de en önemlisinin, hayal kırıklığı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, hayal kırıklığının genel olarak spor tarafatır arasında şiddete ve saldırganlığa yol açabileceğini belirtmişlerdir. Yapılan bazı araştırmalar, hayal kırıklığı unsurlarının spor tarafatır arasında nasıl şiddete yol açabileceğini göstermektedir. Haydarinejad ve Gholami (2012), tarafından yapılan çalışmada ise, maçların başlangıç saatlerinin gecikmesi, hakem hataları, hakemlerin oyunculara karşı kötü davranışları gibi faktörlerin seyircilerin potansiyel saldırganlığını etkileyebileceği sonucuna ulaşmışlardır. Bu noktada hakemlerin, rakip takımın ve yöneticilerinde saldırganlık davranışlarını tetikleyebileceği sonucuna ulaşılabilir. Bu bağlamda araştırmada, Shuv-Ami ve Toder-Alon (2021) tarafından geliştirilen Kulüp Saldırganlık Ölçeği'nin Türk kültürü için geçerlik ve güvenilirliği'nin test edilmesi amaçlanmıştır.

Verilerin faktör analizi için uygunluğunun belirlenmesi amacıyla yapılan Kaiser-Meyer-Olkin değerinin yüksek olması ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelmektedir. Bu değer 0.50'den büyük olması gerektiği literatürde belirtilmektedir. Yapılan analizler sonucunda KMO Örneklem Uyum Ölçüsü 0.81; Bartlett Küresellik Testi sonucu da anlamlı olarak hesaplanmıştır ($p < 0.000$). Daha sonra varimax döndürmesine göre AFA yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçek maddelerinin faktör yüklerinin .70 ile .92 arasında değiştiği görülmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin bulgular incelendiğinde, AFA sonucunda elde edilen 2 faktörlü ve 6 maddelik yapının doğrulandığı anlaşılmaktadır. Yapı geçerliğine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, $\chi^2/df = 4.85$ olduğu ve bu oranın 3'ten küçük olması mükemmel uyum olarak kabul edilmektedir (Kline, 2005). χ^2/df derecesinin 3 ve 5 arasında olması ise kabul edilebilir (Kline, 2015, Tabachnick ve Fidell, 2013) sınırlar içerisinde. Araştırmamızda elde edilen verilere göre χ^2/df derecesi kabul edilebilir sınırlar içerisinde. DFA' da kullanılan uyum indeksleri incelendiğinde SRMR= .05, CFI= .96, AGFI= .87, IFI= .96, GFI= .95, TLI= .93 değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999).

Yakınsak ve ayrışma geçerliği bakımından elde edilen veriler incelendiğinde, alt boyutlar arasında orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu ve bu değer $r = .90$ 'dan düşük olduğu anlaşılmaktadır. Yakınsak

geçerlik kapsamında AOV (AVE) değerinin taraftar saldırganlığı için .72 takım saldırganlığı için ise .62 olarak hesaplanmıştır. Fornell ve Larcker (1981), yakınsak geçerlik kapsamında AOV (AVE) değerinin .50 ve üzerinde bir değer almasının yakınsak geçerlilik için yeterli olacağını ifade etmiştir. Bununla birlikte literatür incelendiğinde YG (CR) değerinin ise .70 ve üzerinde bir değer almasının yeterli olacağı savunulmaktadır (Hair ve ark., 2010; Fornell ve Lacker 1981). Bu çalışmada YG (CR) değerlerinin taraftar saldırganlığı için .88 takım saldırganlığı için ise .83 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca YG(CR) değerlerinin AOV(AVE) değerlerinden de büyük olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda çalışmamızın AOV ve YG sonuçlarının kabul edilen sınırların üstünde olduğu ve her iki faktör içinde iyi güvenilirlik düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır (Hair ve ark., 2010).

Ölçeğin iki alt boyut ve altı maddeden oluşan yapısının güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla yapılan analizlerde ölçme aracının güvenilirlik seviyesinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Literatür incelendiğinde C.Alpha iç tutarlık katsayısının 0.70 ve üzerinde olması puanların güvenilirliği için yeterli olacağını belirtmektedir (Büyüköztürk ve ark., 2012). Buna göre alt boyutların iç tutarlık katsayıları Taraftar Saldırganlığı .88, Takım Saldırganlığı .82 ve ölçeğin toplamı için .88 olarak hesaplanmıştır.

Sonuç olarak, Kulüp Saldırganlık Ölçeği'nin (KSÖ) Türk kültürüne uyarlanması amacıyla yapılan analizler incelendiğinde, ölçme aracının orijinal formunda yer alan iki alt boyut ve altı maddelik yapısının doğrulandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Kulüp Saldırganlık Ölçeği'nin (KSÖ) taraftarların saldırganlık düzeylerinin belirlenmesinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu anlaşılmaktadır.

Yazar Katkıları

Yazarlar çalışmaya eşit derecede katkı sağlamışlardır.

Etik Beyan

Çalışma kapsamında Bartın Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 18.01.2023 tarihli ve 01 numaralı toplantıda Etik Onay alınmıştır.

Çıkar Çatışması

Yazar(lar) çalışma ve yayımlanması konularında herhangi bir çıkar çatışması belirtmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- Branscombe, N. R., & Wann, D. L. (1992). Role of identification with a group, arousal, categorization processes, and self-esteem in sports spectator aggression. *Human Relations*, 45(10), 1013-1033.
- Buss, A. H., & Durkee, A. (1957). An inventory for assessing different kinds of hostility. *Journal of Consulting Psychology*, 21(4), 343-349. <https://doi.org/10.1037/h0046900>
- Buss, A. H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63(3), 452. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.63.3.452>
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Boles, S. M., & Miotto, K. (2003). Substance abuse and violence: A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 8(2), 155-174.
- Can, A. (2018). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Chen, G. M., Pain, P., Chen, V. Y., Mekelburg, M., Springer, N., & Troger, F. (2020). You really have to have a thick skin: A cross-cultural perspective on how online harassment influences female journalists. *Journalism*, 21(7), 877-895.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Hillsdale.
- Conroy, D. E., Silva, M. J., Newcomer, R., Walker, B. W., & Johnson M. S. (2001). Personal and participatory socializers of the perceived legitimacy of aggressive behavior in sport. *Aggressive Behavior*, 27, 405-418.
- Çavmak, D. (2018). Sağlık hizmetlerinde karşılıklı bağımlılık algı ölçeği geliştirme çalışması. *Journal of International Social Research*, 11(55), 817-823
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dalakas, V., Phillips Melancon, J., & Sreboth, T. (2015). A qualitative inquiry on schadenfreude by sport fans. *Journal of Sport Behavior*, 38(2).
- De Groot, M., & Robinson, T. (2008). Sport fan attachment and the psychological continuum model: A case study of an Australian football league fan. *Leisure/Loisir*, 32(1), 117-138.
- De Ridder, D. T., Lensvelt-Mulders, G., Finkenauer, C., Stok, F. M., & Baumeister, R. F. (2012). Taking stock of self-control: A meta-analysis of how trait self-control relates to a wide range of behaviors. *Personality and Social Psychology Review*, 16(1), 76-99.
- Demir, S., & Börekçi, M. (2022). Ortaokul sözlü anlatım öz yeterlik algı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 51(234), 1161-1180.
- Dimmock, J. A., & Grove, J. R. (2005). Relationship of fan identification to determinants of aggression. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17(1), 37-47.
- Dunning, E. (2000). Towards a sociological understanding of football hooliganism as a world phenomenon. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 8(2), 141-162.
- Fields, S. K., Collins, C. L., & Comstock, R. D. (2010). Violence in youth sports: Hazing, brawling and foul play. *British Journal of Sports Medicine*, 44(1), 32-37.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Forsdike, K., O'Sullivan, G., & Hooker, L. (2022). Major sports events and domestic violence: A systematic review. *Health & Social Care in the Community*, 30, 3670-3685.
- Gordon, B., & Arney, J. (2017). Investigating the negative fan behaviors of a branded collegiate basketball student section. *Journal of Amateur Sport*, 3(2), 82-108.
- Güçlü, M., Polat, E., & Yıldız, K. (2022). Sporda seyirci saldırganlığı ve şiddet ölçeği psikometrik özelliklerinin yeniden değerlendirilmesi ve bir model testi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 994-1015
- Gürbüz, B., Kural, S., & Özbek, O. (2019). Sporda saldırganlık ve öfke ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 206-217.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. New Jersey: Prentice Hall.

-
- Hambleton, R. K., & Patsula, L. (1999). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-30.
- Harwood, A., Lavidor, M., & Rassovsky, Y. (2017). Reducing aggression with martial arts: A meta-analysis of child and youth studies. *Aggression and Violent Behavior*, 34, 96-101.
- Heydarinejad, S., & Gholami, S. (2012). Identification of factors of aggression incidence among football spectators in Khuzestan. *Studies in Physical Culture and Tourism*, 1(19), 37-41.
- Ho, R. (2006). *Handbook of univariate and multivariate data analysis and interpretation with SPSS*. UK: Chapman and Hall.
- Kerr, J. (1994). *Understanding soccer hooliganism*. UK: McGraw-Hill Education.
- Kerr, J. H., & de Kock, H. (2002). Aggression, violence, and the death of a Dutch soccer hooligan: A reversal theory explanation. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 28(1), 1-10.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Press.
- Maxwell, J. P. (2004). Anger rumination: An antecedent of athlete aggression?. *Psychology of Sport and Exercise*, 5(3), 279-289.
- Matić, R. M., Milovanović, I. M., Banjac, B., Šošo, B. M., Vuković, J., Gentile, A., & Drid, P. (2022). Youth athletes' perception of existence and prevalence of aggression and interpersonal violence and their forms in Serbia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1479.
- Morris, D., & Kraker, D. (2018). Rooting the home team: Why the Packers won't leave—and why the Browns did. In *Sport, Power, and Society* (pp. 26-33). Routledge.
- Mutz, M., & Baur, J. (2009). The role of sports for violence prevention: Sport club participation and violent behaviour among adolescents. *International Journal of Sport Policy*, 1(3), 305-321.
- Raney, A. A. (2009). Why we watch and enjoy mediated sports. In *Handbook of sports and media* (pp. 339-356). London: Routledge.
- Rowell Huesmann, L. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive Behavior*, 14(1), 13-24.
- Russell, G. W. (2004). Sport riots: A social-psychological review. *Aggression and Violent Behavior*, 9(4), 353-378.
- Russell, G. W. (2008). *Aggression in the sports world: A social psychological perspective*. Oxford University Press.
- Rudd, A. (2017). Sport spectator behavior as a moral issue in college sport. *Journal of Amateur Sport*, 3(1), 96-114
- Shuv-Ami, A., & Toder-Alon, A. (2021). A new team sport club aggression scale and its relationship with fans' hatred, depression, self-reported aggression, and acceptance of aggression. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 20(5), 1-21.
- Shadmanfaat, S. M. S., Kabiri, S., Solensten, B., Willits, D. W., & Cochran, J. (2022). A longitudinal study of fan aggression: A test of general strain theory. *Deviant Behavior*, 43(5), 543-555.
- Sloan, L. R. (2012). The motives of sports fans. In *Sports, games, and play* (pp. 182-247). Psychology Press.

- Spaaij, R., & Schaillee, H. (2019). Unsanctioned aggression and violence in amateur sport: A multidisciplinary synthesis. *Aggression and Violent Behavior, 44*, 36-46.
- Sheldon, J. P., & Aimar, C. M. (2001). The role aggression plays in successful and unsuccessful ice hockey behaviors. *Research Quarterly for Exercise and Sport, 72*(3), 304-309.
- Şanlı, S., & Güçlü, M. (2015). *Sporda seyirci saldırganlığı ve şiddet ölçeği'nin (SESAŞÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. 4. uluslararası bilim, kültür ve spor kongresi kongre kitabı (s.168), 22-26 Mayıs 2015 Ohrid, Makedonya.
- Tabachnick, B. G., & Fidel, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.) Boston: Pearson
- Taşmektepligil, M. Y., Çankaya, S., & Tunç, T. (2015). Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 6*(1), 41-49.
- Terry, P. C., & Jackson, J. J. (1985). The determinants and control of violence in sport. *Quest, 37*(1), 27-37.
- Toder-Alon, A., Icekson, T., & Shuv-Ami, A. (2019). Team identification and sports fandom as predictors of fan aggression: The moderating role of ageing. *Sport Management Review, 22*(2), 194-208.
- Verkuyten, M., & Martinovic, B. (2017). Collective psychological ownership and intergroup relations. *Perspectives on Psychological Science, 12*(6), 1021-1039.
- Ward Jr, R. E. (2002). Fan violence: Social problem or moral panic?. *Aggression and Violent Behavior, 7*(5), 453-475.
- Wann, D. L., Carlson, J. D., & Schrader, M. P. (1999). The impact of team identification on the hostile and instrumental verbal aggression of sport spectators. *Journal of Social Behavior and Personality, 14*(2), 279-286.
- Wakefield, K. L., & Wann, D. L. (2006). An examination of dysfunctional sport fans: Method of classification and relationships with problem behaviors. *Journal of Leisure Research, 38*(2), 168-186.
- Wann, D. L., Haynes, G., McLean, B., & Pullen, P. (2003). Sport team identification and willingness to consider anonymous acts of hostile aggression. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression, 29*(5), 406-413.
- Yu, Y., & Wang, X. (2015). World Cup 2014 in the Twitter World: A big data analysis of sentiments in US sports fans' tweets. *Computers in Human Behavior, 48*, 392-400.

Makale Geliş : 31.01.2023

Makale Kabul : 28.03.2023

Açık Erişim Politikası

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>